

**NORSK
HÅNDVERKSINSTITUTT**
SENTER FOR IMMATERIELL KULTURARV

ÅRSRAPPORT 2018-2019

*Krager med kråkesølvdekor til
Dorká og Silbaráhka*

**Av Jorunn Løkvold, tekstilduodjifaget
Stipendiat i håndverk ved Norsk Håndverksinstitutt
Juni 2019**

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
2.0 Mitt arbeidsfelt	4
3.0 Kråkesølvkrager	5
4.0 Dorkekragen	10
5.0 Søm av <i>silbaráhka</i>	11
5.1 Hva sier kildene om <i>silbaráhka</i> ?.....	11
5.2 Grunnlag for søm av <i>silbaráhka</i> , form og dekor.....	13
5.3 Min tilnærming for å sy en <i>silbaráhka</i>	14
5.4 Materialer.....	14
5.5 Mønster og formgivning.....	15
5.6 Krave med kråkesølv	16
6.0 Sølv	18
7.0 Oppsummering av mitt prosjekt	19
Litteraturliste	21
Annen litteratur	21

1.0 Innledning

Da de samiske kvinnene skulle til kirken måtte de selv og deres familier være pyntet, det var høytid å vise seg i sin fineste stas. En kald vinterdag var *dorká* med kråkesølvdekorerte krager noe av det fineste kvinnene fra Lyngen kunne kle seg i. Denne bar de under deres *kledeskofter*, slik at bare kragen kunne synes når deres store varme ulltørkler ble tatt av inne i kirken. Da, som nå, liker vi mennesker å pynte oss og vise oss fra vår beste side (Antonsen, L. s 40, 1999).

Når store høytider skulle feires, som et bryllup, bar bruden et spesielt plagg, for å gjøre seg ekstra fin, hun tok på seg en *silbaráhka* - en sølvkrage. *Silbaráhka* er en løs, pynte krage som man legger over skuldrene. Kragen var pyntet med tinntrådbroderi eller med kråkesølv sammen med sølv (Antonsen, L. s 40, 1999).

I mitt tredje stipendiatår vil jeg ha fokus på krager, der utforming og dekorering av disse er det sentrale. Jeg vil rekonstruere modeller av krager som kan være representative for vårt samiske område. Kragene skal ha et nordsamisk uttrykk, og kråkesølv skal være en del av dekoren.

Målet er å lage en mest mulig historisk korrekt krage til *dorká* – saueskinnsdorken fra i fjor, og sy en modell av *silbaráhka*. Min intensjon er å gi nytt liv til disse gamle plaggene, slik at de igjen kan bli levende deler av våre kystsamiske klestradisjoner.

Slik som med flere av våre kofte- og klestradisjoner fra Lyngen, så har også *silbaráhka* forsvunnet ut av bruk for lenge siden. Det finnes ingen bevarte utgaver av verken *dorká* eller *silbaráhka* herfra, så rekonstruksjonen av disse baseres på det kildematerialet som vi har tilgang til i dag.

Min veileder i år er Kjellaug Isaksen, og hun vil være min faglige støtte i dette arbeidet.

2.0 Mitt arbeidsfelt

Det finnes skriftlige kilder, bildematerialer og noen bevarte krager som viser hvordan dekorerte krager har sett ut i det nordsamiske området. Jeg har ikke kommet over bevarte krager med kråkesølvdekor, som er spesielt beskrevet brukt i Lyngen i forrige århundre.

De variantene av nordsamiske krager jeg har fått kjennskap til er stort sett dekorert med tinntråd. Min utfordring ligger i å studere de gamle bildene, studere mønster, form, farge- og materialbruk, og eventuelt oppdage særtrekk som skiller krager fra nord fra sørsamiske krager. Mitt mål er å skape et uttrykk med bruk av de tradisjonelle materialene som er beskrevet brukt i vårt område, kråkesølv, ullstoff og skinn.

Løse krager eller krager på *silbaráhka* som jeg har sett er ofte dekorert med ulike linjer av smale tinntrådfletter, snurret tinntråd eller tinntråd formet i tagger eller bølger. Kragene rundt halsen er ofte kantet med pels eller hvitt nappaskinn. Dette gjelder også krager på *silbaráhka*. Noen *silbaráhkaer* kantes rundt hele plagget, det gjøres på ulike måter. Det kan være med ullgarn som er sydd fast rundt kantene med overkastsøm, bomullsband eller med garvet hvitt skinn. På brystet er det festet sølv, det er vanlig med flere par hekter, maljer og dolper. Hovedfargen på kragene er ofte i blått eller i rødt. De nyeste bildene og de fleste bevarte modeller er fra sørsamiske områder, siden *silbaráhka* har vært i bruk der frem til i dag.

Silbaráhka er beskrevet å være et plagg som ble brukt under høytid. *Dorká* er brukt både som et hverdagsplagg, men også til høytid. Jeg vil lage krager til penbruk. Utfordringen ligger i å skape et uttrykk for høytid som ivaretar stedsidentiteten, da kildematerialet er så begrenset som det er.

Mitt arbeidsfelt dette året blir at jeg må lære om typiske kjennetegn for nordsamisk form, farger og dekor på krager. Videre vil jeg rekonstruere en krage med kråkesølvdekor til *dorká* og sy en nordsamisk modell av *silbaráhka*. Jeg vil gjennom dette arbeidet øke min kunnskap om ornamentikken.

3.0 Kråkesølvkrager

I forrige årsrapport beskrev jeg prosessen ved arbeidet med dorká. Her presenterte jeg også en oversikt over de kragene som er fra nordsamisk område, og som jeg legger til grunn for mitt arbeid i år.

For å komme frem til de kragene jeg har jobbet med, har jeg lest skriftlig materiale, studert ornamentikk og besøkt museer for å gjøre meg mer kjent med ulike krager. Jeg har dannet meg et bilde av likheter og ulikheter innenfor nordsamisk og sørsamisk ornamentikk. På bakgrunn av dette, og sammen med min veileder, har jeg laget noen prøver på krager.

Jeg vil begynne denne delen med en kort gjennomgang av kragene jeg tidligere har skrevet om. Her vil jeg vise bilder av de gamle kragene, presentere mine modeller basert på disse og mine tolkninger. Samtidig vil jeg kommentere deler av ornamentikk og utforming. Etter dette tar jeg for meg min endelige modell for kråkesølvdekorert dorkekrage. Siste del i rapporten handler om søm av *silbaráhka*, og jeg viser min prosess og mitt resultat.

Modell 1

Bilde til venstre: Tintrådkrage fra Ibestad, Nasjonalmuseet i Helsinki.

Bilde til høyre: Min tolkning av denne.

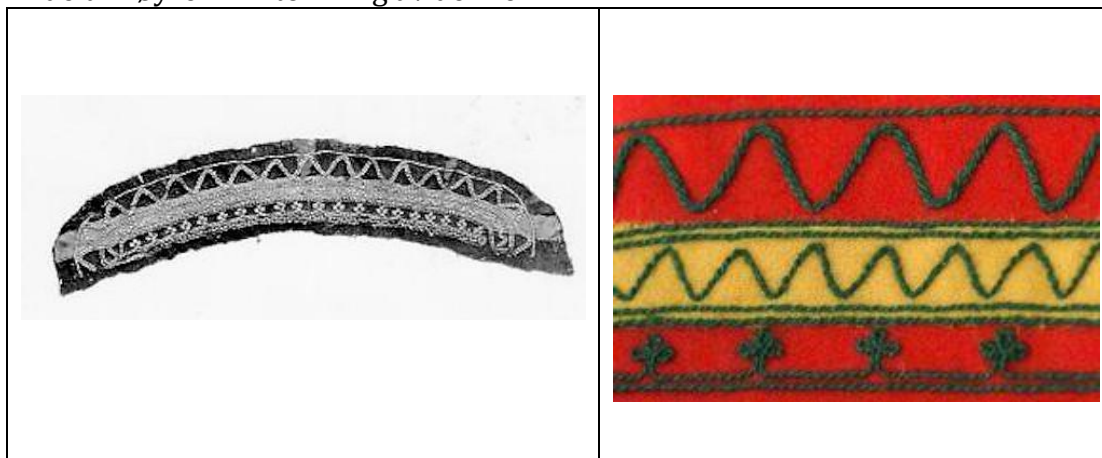
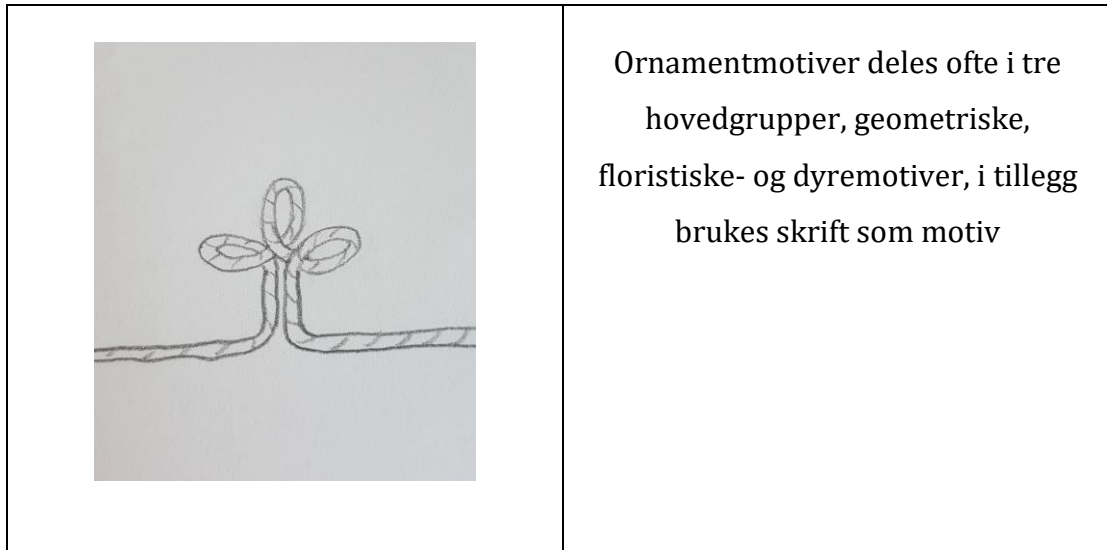

Foto: Nasjonalmuseet Helsingfors, tslf569

Foto: Jorunn Løkvold

Det som går igjen på de tre nordsamiske kragene jeg har sett på er at endene fremme på kragen buer inn mot midten. Man kan se mer "luft" i dekorflatene, og noe større mønster, tagger, kryss og andre border. Dette til forskjell fra de sørsamiske kragene. Mine observasjoner bekreftes også av Tveterås m.fl, 2002.

Nordsamisk ornamentikk har ofte mykere og rundere former enn i sørsamiske områder. Hjerteformete ornament, blomster- og plantemotiv er vanlig i nord. I sør er mer geometrisk og stilistisk, med særegne fletteverksmønstre (Tveterås, F., Arntsen, T. og Jernsletten, R., 2002, s 90)

Modell 2

Bilde til venstre: Tinntrådkrage fra Ibestad, Nasjonalmuseet i Helsinki.

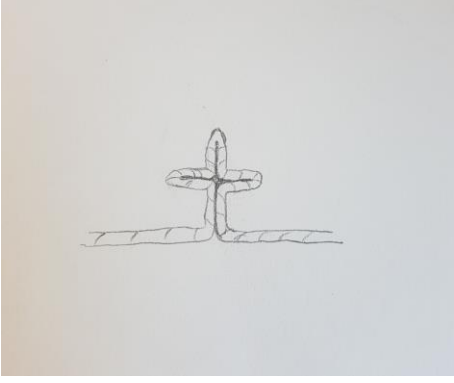
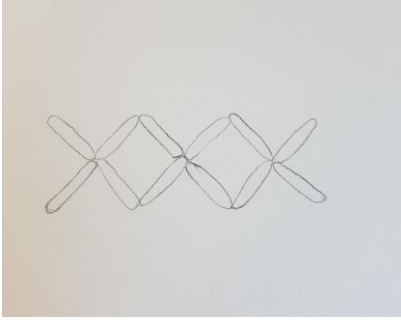
Bilde til høyre: Min tolkning av denne, med bruka v klede og ullgarn.

Foto: Nasjonalmuseet Helsingfors,438

Foto: Jorunn Løkvold

Mine illustrasjoner av noen detaljer fra Ibestad kragen.

	<p>Planter eller kors</p>
	<p>Kryss eller tagger</p>

Modell 3

Bilde til venstre: Tinntrådkrage fra Karasjok, Norsk folkemuseum, Oslo.

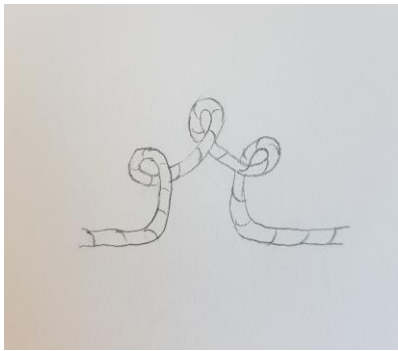
Bilde til høyre: Min tolkning av denne, med bruk av ulltråd.

	
---	--

Foto: NFSA.0234 Norsk folkemuseum

Foto: Jorunn Løkvold

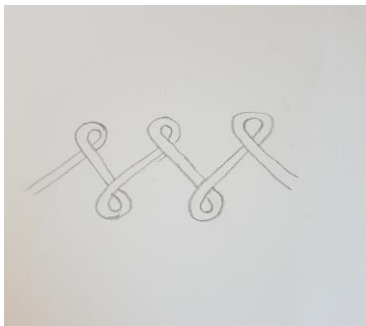
Mine illustrasjoner av noen detaljer fra Karasjok kragen.

	<p>Er dette Njalla – stabbur? Vanlig å bruke som illustrasjon for den materielle kulturen på de gamle runebyggene (Vorren, Ø. og Manker, E., 1976).</p> <p>Er dette et hus eller en blomst? Finner denne nederst på Karasjok kragen.</p>
---	--

Tegning: Jorunn Løkvold

	<p>Ulike linjer av fletter eller snurret tråd, finner jeg igjen i alle kragene.</p>
---	---

Tegning: Jorunn Løkvold

	<p>8-tallsdans</p> <p>Borden finnes på herrekragen på Láhpigákti – kofta for området Loppa, Kvænangen og Alta. Den går også igjen på nordsamiske tinntrådkrager.</p>
---	--

Tegning: Jorunn Løkvold

8 tallsdans borden som den kalles av samene på Kola-halvøya symboliserer gutter og jenter som holder hender og danser i ring. Som vi ser av tinntrådkragen fra Karasjok går dette mønsteret også igjen her. Dette gjorde meg enda mer nysgjerrig på betydninger av de ulike delene i ornamentikken, og styrket mitt ønske om å besøke samene på Kola-halvøya for å lære mer.

Modell 4

Krage fra Árjeplog, Norrbotten i Sverige, modellen er en kopi laget av Kjellaug Isaksen.

	<p>Vanlig ornamentikk på slik krager er sikksakk-border i forskjellige størrelser og langsgående striper.</p> <p>Denne fra Árjeplog finnes på Ájtte Museum i Jokkmokk. Originalen er dekorert med kledestrimler og ullgarn, og ikke med tinntråd.</p> <p>Det finnes også krage ved Nordiska muséet i Stockholm som er dekorert med bomullstråd på samme måte som de med tinntråd.</p>
---	---

Foto: Kjellaug Isaksen

Arjeplog hører til under Lulesamisk språkområde, og grenser til det Nord-samiske språkområde.

Denne er pyntet med klede og ulltråder, noe som også kilder beskriver at kunne bli gjort på slike krager. På denne modellen ser man at mønsteret har felles trekk med kragene fra lenger nord, større mønster, tagger og ullgarn er også brukt.

Modell 5

En sørsamisk tinntrådkrage

	<p>En typisk krage fra sørsamisk område. Den har godt utfylte flater, pynten er tett og lagt i rette linjer. Endene på kragen er rettvinklede fremme inn mot åpningen.</p>
---	--

Foto: Jorunn Løkvold

Jeg har det siste året søkt etter mer kunnskap om symbolbetydninger i ornamentikken vi omgir oss med og som vi bruker i vår duodji. I min søken etter svar opplever jeg at betydningene og fortellingene knyttet til symbolene og mønstrene i stor grad har blitt borte. Det vil derfor være viktig å gjennomføre en kulturutveksling med et bredt spekter av duodji utøvere fra inn- og utland, for å samle kunnskap på dette feltet.

4.0 Dorkekragen

På bakgrunn av skriftlige kilder, gamle bilder og ved å studere kragene fra nordsamiske- og lulesamiske områder, har jeg dannet meg et bilde av hvordan krager kan ha sett ut i våre kystområder.

Ved å sy modellprøver basert på kildematerialet, erfarte jeg hvordan de enkelte ornamentene skapte forskjellige uttrykk på kragene. Ut fra modellprøvene valgte jeg et uttrykk å jobbe videre med. Ved å kombinere bordene som gikk igjen på kragene, dvs. taggene og blomsterborden med 8-talls-borden som jeg finner på kragen fra Karasjok og på herrekragen på *Láhpigákti* (Se ill. forrige side), har jeg kommet frem til mønster som etter mitt syn ivaretar det tradisjonelle uttrykket. Jeg etterlignet fargebruken ved å legge inn en gul kledestripe midt på kragen, og formet endene i buer, slik jeg oppfatter er vanlig på kragene fra nord. Jeg valgte å kante med hvitt saueskinn fordi kragen er på en type penklær.

Her er bilde av saueskinnsdorken med kragen som jeg valgte som min modell.

Foto: Tania Lopez

Foto: Tania Lopez

Taggene går igjen i ornamentikken som brukes i duodji. De finner man igjen flere steder, som på belter, komagbånd, på luer og som dekor på kofter. Borden i midten kjenner man igjen fra koftekragen på Loppa/Kvænangen/Alta kofta - Láhpigákti.

Nederste bord synes å være inspirert av floristiske motiver som preger nord-samisk ornamentikk. Jeg har som beskrevet i gamle kilder lagt inn kråkesølv under klederemser på begge sider av bryståpningen, og noe kråkesølv er innfelt på kragen som beskrevet hos Bjørklund m.fl, 2014.

Foto: Tania Lopez

Foto: Tania Lopez

5.0 Søm av *silbaráhka*

Denne delen av min rapport handler om søm av *silbaráhka*.

Her vil jeg begynne med å presentere kildene som er grunnlaget for mitt arbeide, vise deler av prosessen og tilslutt presenterer mitt endelige resultat. Utforming, fargevalg og dekor for min modell av *silbaráhka* tar utgangspunkt i kapitlet om kråkesølvkragene og i det forarbeidet jeg beskriver der.

5.1 Hva sier kildene om *silbaráhka*?

Silbaráhka dekorert med tradisjonelt tinntrådbroderi brukes i de sørsamiske områdene i dag, men ser ut til å ha forsvunnet på slutten av 1800 tallet i det nordsamiske området.

Det er lite dokumentasjon på hvordan *silbaráhka* opprinnelig så ut, da det i liten grad foreligger skriftlige kilder, bilder eller krager som kan gi håndfaste beskrivelser av hvordan de så ut i vårt område. I tillegg er det mangel på tidsvitner som kan fortelle om *silbaráhka* i dag. Kilder, kompetansen og tradisjonene med å sy *silbaráhka* har forsvunnet fra vårt område. I min utforming av *silbaráhka* blir revitaliseringsprosjektet for kystsamiske klestradisjoner på 80- og 90-tallet svært viktig som kildegrunnlag, blant annet Antonsen, 1999. Andre nyttige kilder for å danne seg et bilde av hvordan de kan ha sett ut er sølvkrage som i dag oppbevares på Nasjonalmuseet i Helsingfors, på Norsk folkemuseum og på Tromsø museum, i tillegg til de krager som fremdeles er i bruk i samiske områder.

I heftet *Sjøsamisk klesbruk i gamle Lyngen*, som er en rapport fra prosjektet om revitalisering av Lyngen-kofta på 90-tallet, kan man lese hvordan Ole A. Thomassen (1844-1926) beskrev *silbaráhka* på slutten av 1800-tallet. Under revitaliseringsarbeidet ble det funnet et kildemateriale som hadde ligget bortglemt i 50 år. Materialet var innsamlet av Just Qvigstad (1852-1957) og levert til Etnografisk museum i 1945. En del av dette materialet bestod av svar på undersøkelser Qvigstad fikk gjort, blant annet om sjøsamenes levekår. Thomassen leverte et stort manuskript som beskriver forholdene i Lyngen, hvor han vokste opp, og om Porsanger, hvor han som voksen jobbet som lærer.

Utdrag fra teksten til Ole Thomassen:

“Udstafferingen med Kråkesølv, riebangoilli, har jeg seet kun i Lyngensom Barn og brugtes kun på Kvindernes Dorker omkring Halsstykket og på begge Sider af Bryståbningen overdekket med en tynd, barket Skindremse af ca. 4-5 cm Brædde, fuld af små firkantede Huller, hvorigennem Kråkesølvet kunde sees. Siderne af Bryståbningen kaldes Ohcabeallát.

På samme Måde udstafferedes et Klædesplag, der kun brugtes omkring Halsen af Kvinderne, og hvis Kanter rak et lidet stykke nedover Brystet, Skuldrene og Ryggen, dog ikke så langt ned, at man behøvede armhuller. Den brugtes kun til Stads og var forarbejdet af mørkeblåt Klæde med stærk For indvendig. Kråkesølvet var da

ordnet på samme Måde, som ovenfor beskrevet, men her i dette stukket kun mellem selve Tøiet og Foret. Den festedes fortil med små kuglerunde Sølvdolper, der tjente til Knapper. Den var kantet som oftest med forsølvede Kantebånd og langs Kanten, samt omkring Halsestykket var der også fæstet ovenfor nævnte Sølvdolper. Dens Navn var silbaráhka. Kun ved et Par Tilfælder så jeg Mændenes Dorker udstafferet med Kråkesølv, dog kun Halsestykket” (Antonsen, L. 1995, Side 37)

I denne rapporten kan man lese at *silbaráhka* fra Kåfjord er nevnt i skifteprotokoller fra 1700-tallet. Kåfjord var da en del av Lyngen. Det vises til to ulike beskrivelser, noe som viser at *silbaráhka* har vært i bruk også her. *Silbaráhka* beskrives også av Lilienskiold og i Johannes Schefferus bok *Lapponia*, så tidlig som i år 1674 (Antonsen L., s 38, 1995).

Beskrivelsene har noen felles trekk, som at det er brukt kråkesølv i dekoren, og hvor kråkesølvet og sølvsmykkene er plassert på kragen. Kilder sier at i skifteprotokoller fra 1700-tallet beskrives *silbaráhka* fra vår kommune, Kåfjord. Den beskrives slik: “Finnekrave med 2 Par forgylte Sølvknapper, 1 Par forgylte Kroger og 5 par forgylte Mallier” (Antonsen, L. s 38, 1995)

5.2 Grunnlag for søm av *silbaráhka*, form og dekor

Jeg har hatt tilgang til å studere noen modeller av *silbaráhka*, som er laget etter kofteprosjektet. Kjellaug Isaksen og Berit Sivertsen har sydd to av modellene, som i dag bevares på Davvi Álbmogiid guovddas – Senter for nordlige folk.

I rapporten etter prosjektet finner jeg også flere beskrivelser av *silbaráhka*. Blant annet Phebe Fjellströms beskrivelser av tre forskjellige grunnriss for *silbaráhka* (se ill. s 15). Han skriver at det var vanlig med rød kledestripe langs kanten fremme på kragen, sannsynlig som forsterkning for å feste sølvet. Kragen ble kantet med skinn eller med et vevd smalt bånd eller ullgarn, Antonsen m.fl. 2002.

En annen beskrivelse som det vises til i rapporten er Ole Thomassen som beskriver blant annet bruk av forsølvet bånd til kanting, at kragen var sydd i mørkeblått klede og kragens høyde varierer mellom 4-8 cm. Anny Haugen

skriver også i sin bok *Husflid i Finnmark* (1987) om bruk av sølvbånd i samiske klær.

I arbeidsgruppa i kofteprosjektet ble det utformet et grunnlag for utforming av *silbaráhka*, Antonsen m.fl. 2002

- Ta utgangspunkt i kråkesølvdekorerte krager
- Bruke forannevnte materialer, klede, skinn, ullgarn, vevd bånd
- Høyden kan variere mellom 4-7 cm
- Ornametikken kan utformes etter mønstrene i kråkesølvdekorerte krager eller i sølvkrager uten kråkesølv
- Til dekoren kan man bruke kledestriper gjennomhullet for kråkesølv
- Taggekant av klede og ullgarnstiklinger
- Kråkesølv kan også brukes til å dekorere på begge sider av halsåpningen
- *Silbaráhka* kan være åpen helt ned
- Til kanting kan garvet reinskinn – siste brukes, ullgarn eller et smalt bånd med metalltråder i
- Sølv til *silbaráhka* kan bestå av sølvdolper/runde kuleformete hengeknapper, sølvmaljer og sølvspenner.

5.3 Min tilnærming for å sy en *silbaráhka*

Med det forarbeidet jeg gjorde for å sy kragen til saueskinnsdorken, gjennomgangen av beskrivelser som blant annet punktene ovenfor og samtaler med veileder fikk jeg lagt et grunnlag for å ta mine valg da jeg skulle i gang med å sy en *silbaráhka*.

Jeg satte meg inn i form, materialer og fargebruk, og gjorde valg av ornamentikk. Gjennom skisser tegnet og fargela jeg modeller som grunnlag for videre valg.

5.4 Materialer

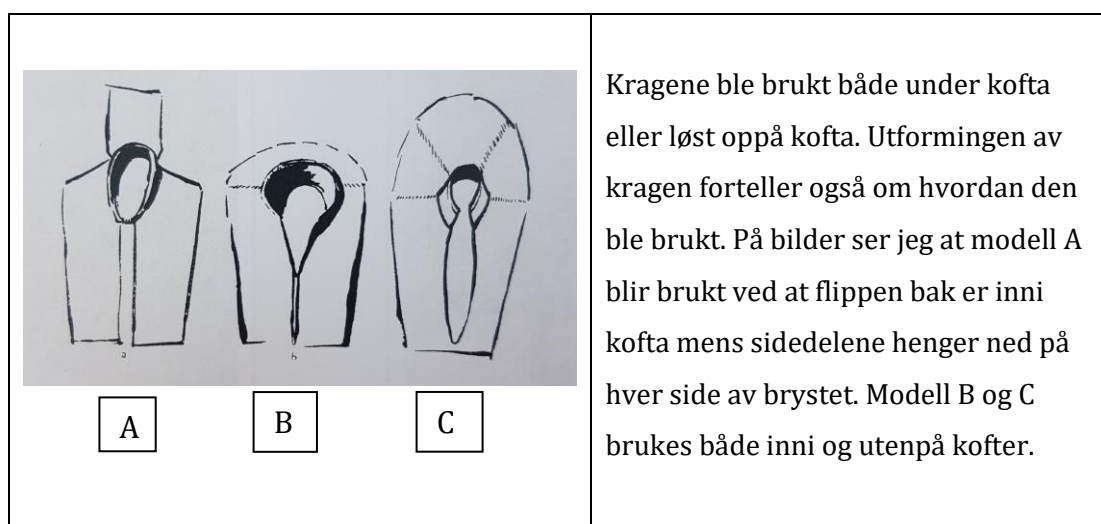
Silbaráhka er flere ganger beskrevet å være sydd i mørkeblått ullklede, men man finner også varianter med rødt klede. Jeg valgte å bruke blått klede fordi det blir beskrevet av Ole Thomassen (Antonsen, L. 1999). *Silbaráhka* blir kantet på ulike

måter, en måte er å kante med ullgarn festet med tverrgående sømmer. Da sys ullgarnet fast med overkaststing, ullgarnet følger kanten rundt hele *silbaráhka*, mens åpningen fremme og kanten på kragen er kantet på annen måte. Da har skinn med pels vært et alternativ. For å kante rundt selve *silbaráhka* ser det ut til at det også har blitt brukt ulike kantebånd eller kantet med nappaskinn (garvet, avhåret skinn fra sau). *Silbaráhka* er foret med sterkt for (Antonsen, L. s. 40, 1999).

5.5 Mønster og formgivning

Formen på kragen og ornamentene i dekoren vil nok bære preg av hvilket område den tilhører, selv om jeg ikke har kommet over kilder som stedsbestemmer modellene på krager til bestemte områder. En som kjenner til form og ornamenttradisjoner vil nok kunne tolke hvor *silbaráhka* hører hjemme. Ofte innenfor duodji så fester en modell eller et uttrykk seg til et sted ved at folk bruker spesielt denne, da blir den etterhvert deres modell og slik kan tradisjoner bli skapt.

Under ser man de tre grunnformer på *silbaráhka* som Phebe Fjellström beskriver er brukt, Antonsen m.fl. 2002.

(Ill. P.F. Kilde: Antonsen, L. og Isaksen, 2002)

I og med manglende kildemateriale er det usikkert om det eksisterte en spesiell modell i vårt område. Derfor tenker jeg praktisk bruk når jeg velger ut modell. Siden jeg skal sy en modell som skal være utenpå kofta, velger jeg en som går

rundt nakken, slik at den ser fin ut i bruk. Framdelene vil jeg lage lange nok til å bli festet under beltet fremme på magen. Ut fra disse kriteriene falt valget på modell B.

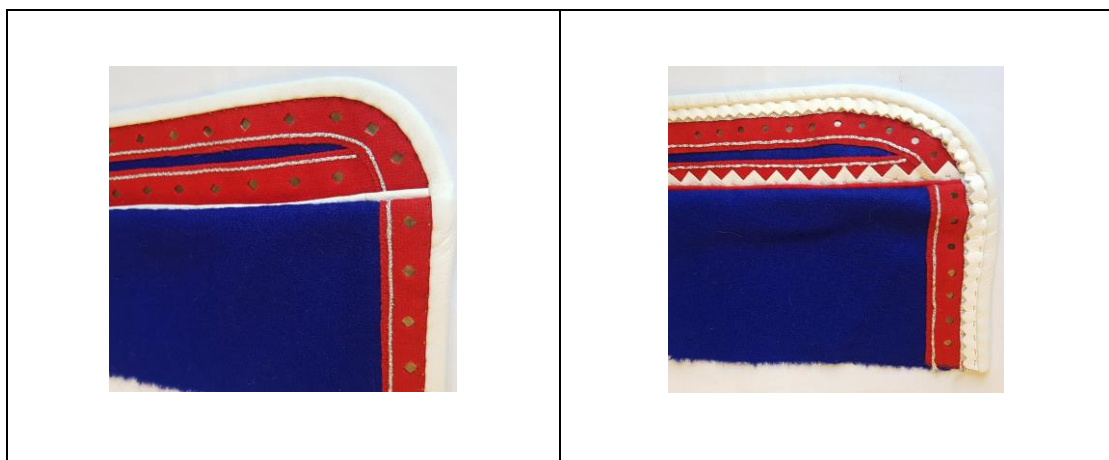
Modellen tilpasser jeg til å ligge fint over skuldrene, lager en passe bredde på framstykkene og former de slik at de møtes på midten og ligger tett inntil hverandre langs hele framdelen opp mot halsen. Halsåpningen på kofta avgjør til en viss grad hvilken modell man bruker. I sørsamiske områder hvor koftene har en stor v-hals, brukes *silbaráhka* gjerne innenfor kofta. Utforming av plagg blir ofte tilpasset etter bruk og det som er praktisk for deres område.

Det er duojárer og syersker i nærmiljøet som legger noen føringer på hvordan ting kan gjøres, formes og brukes. Hvis mitt mønster og utforming av *silbaráhka* slår an i befolkningen kan dette utvikle seg til å bli en stedbunden tradisjon, som andre vil kjenne igjen som "slik gjør de i Lyngen, i Manddalen, i den familien". Slik kan særegenheter innenfor duodji oppstå og utvikle seg.

5.6 Krave med kråkesølv

Jeg begynte med å lage prøver før jeg kom meg på museumsbesøk og fikk sett disse kragene i virkeligheten. Prøvene lagde jeg ut i fra modeller av *silbaráhka* som er lagd etter kofteprosjektet.

Bilder av de første prøvene.

Produsent: Jorunn Løkvold

Produsent: Jorunn Løkvold

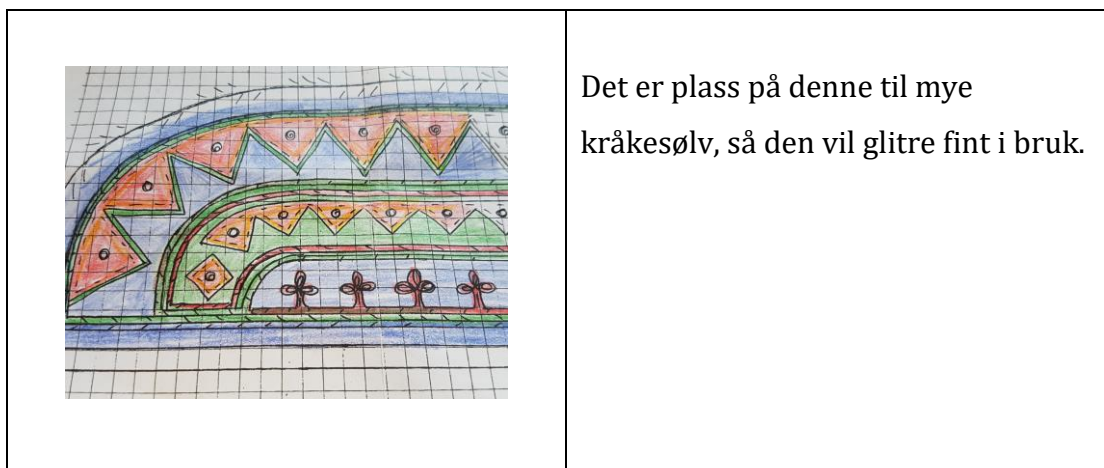
Etter besøkene på museer hvor jeg studerte de gamle kragene og etter å ha studert bilder, endret jeg mitt uttrykk. Jeg ville lage noe mer likt i utforming og størrelse som de observerte kragene da de har flere likhetstrekk. Jeg ville blant annet lage min krage høyere enn de første prøvene, for å gjøre de mer staselige. Jeg ville også etterligne ornamentikken på de gamle kragene, men benytte andre materialer. Dette fordi nevnte kilder forteller om bruk av kråkesølv i dekoren, og at klede er brukt som dekorelement.

Under viser jeg to av skissene jeg laget på bakgrunn av det jeg hadde sett. Her har jeg lagt inn klede, ullgarn og kråkesølv.

Tegninger: Jorunn Løkvold

Til slutt bestemte jeg meg for å jobbe videre med denne.

Det er plass på denne til mye kråkesølv, så den vil glitre fint i bruk.

Tegning og foto: Jorunn Løkvold

6.0 Sølv

Som nevnt i kildene så ble det beskrevet å ha vært i eie en sølvkrage i Trollvik. Trollvik er min nabobygd, så dette er interessant å vite, det blir nært. Det er veldig synd at det ikke finnes bildematerialer eller detaljerte beskrivelser som kunne gitt meg et bilde av hvordan den så ut. Det finnes kun kort beskrivelse av hva som var av sølv på kragen.

For å finne ut hvilket og hvor mye sølv som ble eller blir brukt og hvor det er festet på *silbaráhka*, må jeg se til sørsamiske områder hvor *silbaráhka* fremdeles er i bruk, besøke museer, studere gamle bilder og andre skriftlige kilder for å se ulike alternativ til pynting.

Hvor mye sølv og hvordan sølvet festes på kragen virker å være valgfritt, man kan se mange ulike måter det har blitt gjort på. Her er et eksempel fra Nasjonalmuseet i Stockholm på hvordan sølvet kan settes på *silbaráhka*.

Silbaráhka fra Nasjonalmuseet
i Stockholm.
NMA.0059496

Sølvet kan jeg ikke lage selv, så det må jeg bestille fra sølvsmeder i Sápmi. Det er en tradisjon i seg selv, at andre lager sølvet som samene bruker i sine klær. Det er flere tyske sølvsmeder som har bosatt seg i Finnmark og lever av å lage sølv til samenes kofter. Den mest kjente er Juhls Silver Gallery, som ligger i Kautokeino. Det er nå for tiden også samer som er utdannet sølvsmeder og har sine virksomheter rundt om.

7.0 Oppsummering av mitt prosjekt

Det ligger en stor utfordring i mangel av godt kildemateriale, da rekonstruksjonsarbeidet er avhengig av pålitelige kilder for å sikre stedsidentiteten. Man føler usikkerhet på om dette er rett tolkning og mange spørsmål dukker opp, blir dette rett, var det slik det var, hvor mye orket de å pynte under deres forhold, ingen elektrisitet, hvilke redskaper hadde de tilgang til osv. Man får ikke svar før man eventuelt finner en skatt av bevarte gjenstander fra den tiden plaggene levde på sitt beste. Om det vil skje er lite sannsynlig.

Underveis i mitt arbeid erfarer og opplever jeg hvor viktig god og grundig dokumentasjon av arbeidsteknikker, materialer og arbeidsprosessen kan være for oss som kommer etter. En slik skatt er for eksempel det håndskrevne kildematerialet, på mange sider, som ble funnet i en pappe i et fraflyttet museumsarkiv. Det gav grunnlaget for boka *Lappenes forhold*, skrevet av

Antonsen,1999. I dette materialet fantes detaljerte beskrivelser fra det daglige livet i Lyngen og Kåfjord. Boka gir oss et innblikk i menneskenes tanker, tradisjoner og virke fra et område hvor det meste av gjenstander, bilder og beskrivelser enten har blitt brent eller har forsvunnet.

Mitt arbeide med *silbaráhka* har vært lærerikt og spennende. Jeg har landet på en modell, men ser selvfølgelig muligheter for både forbedringer og endringer, slik *et kreativt hode* alltid gjør. Ny kunnskap om *silbaráhka* kan også dukke opp. Min hovedintensjon med å presentere mine modeller er å gi andre kunnskap og inspirasjon som kan være nyttig for å jobbe videre og skape nye modeller med ny dekor og nye farger, og med et fotfeste i det tradisjonelle håndverket.

Når det gjelder *silbaráhka* så hadde jeg tilgang til noen modeller som jeg kunne sy etter, og en del tolket materiale jeg kunne bygge videre på. Det var til stor hjelp. Når det gjelder dekorering av kragen, så har det vært den største utfordringen i dette arbeidet. Kragene var ganske ulike, så jeg måtte gjøre min egen tolkning av det jeg så. Sammen med dyktige fagpersoner kom jeg frem til det som er presentert i denne rapporten. Arbeidet er ikke endelig, forhåpentligvis dukker det opp flere kilder som vi kan støtte oss på i våre fremtidige rekonstruksjoner og revitaliseringsarbeide.

Litteraturliste

- Antonsen, L. *Lappenes forhold. Nedskrevet 1896-98 av skolelærer Ole Thomassen om Lyngen og porsanger herreder*. Sámi Giellaguovddas – Samisk språksenter. Gáivuona suohkan – Kåfjord kommune. 1999
- Antonsen, L. *Sjøsamisk klesbruk i gamle Lyngen*. Gáivuona NSR/Kåfjord sameforening - Gáivuona suohkan – Kåfjord kommune. 1995 Alta fagtrykk
- Antonsen, L. og Isaksen, K. *Rapport "Sjøsamiske klær – beskrivelser av modeller og kilder"*, Gáivuona Sámiid Searvi, 2002
- Fors, G. og Enoksen, R. (1991) *Vår folkedrakt. Sjøsamiske tradisjoner*. Sámi Instituhtta. Davvi Girji o.s.
- Haugen, A. (1987) *Samisk husflid i Finnmark*. Norsk folkemuseum – landbruksforlaget. Tunforlag 2011
- Tveterås, Frode, Arntsen, Trude og Jernsletten, Regnor Samisk kunst- og kulturhistorie, Vett & Viten, 2002
- Vorren, Ø. og Manker, E. (1976) *Samekulturen*. Universitetsforlaget Tromsø-Bergen-Oslo

Annen litteratur

- Arbeidsbok for Lyngenkofta*. Gáivuona NSR/Kåfjord sameforening - Gáivuona suohkan – Kåfjord kommune. 1999, Alta fagtrykk
- Bjørklund, I. og Gaski, H. (2014) *Anders Larsen "Mearrasámiid birra"- ja eará callosat. "Om sjøsamene"- og andre skrifter*. Calliid Lágádus – Forfatternes forlag, Karasjok
- Dunfjeld, M. (2006) *Tjaalehtjimmie. Form og innhold i sørsamisk ornamentikk*. Saemien sitje, Snåsa
- Inga, T.A., Eriksen, E. Ronte og Eriksen, A. Ronte (1986) *Samisk koftebruk i Ofoten og Sør Troms*. Universitetsforlaget AS
- Mozolevskaia, A.E. og Mechkina, E.I. *Sami ornaments*. Murmansk 2015
- Skullerud, S. (1942) *Finnmarksfinnernes ornamentikk*.